

כחוט השערה, שני³³⁰ וסביביו נשערה מאד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפי' כחוט השערה³³¹, ומי יכול להשמר [מ]כל זה³³², וכבר פרשנוהו³³³ הוי זהיר בתלמוד ששיגגת התלמוד עולה זדון, הוי זהיר אתה המעסק בתלמוד ששיגגתו עולה לך זדון³³⁴, וכר' יהודה בר אלעאי דדרש הגד לעמי פשעם³³⁵ אילו תלמידי חכמ' ששגגות נעשות להם כזדונות וכו'³³⁶.

[לג, א] אמר עולא תלמידי חכמ' שבבבל עומדין זה מלפני זה וקורעין זה על זה וכו'. פי' כיון שנושאים זה עם זה בהלכה לומדין זה מזה טעמי' הרבה³³⁷, כרכו הוא חשוב כל אחד לחבירו, לפיכך עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה, אבל לעניין השבת אבידה, אינו מניח של אביו ומחזיר לרבו, אלא אם הוא רבו מובהק.

רב חסדא הוא תלמיד רב הונא, דגרסי' בעירובין בתחלת פרק הדר עם

ת"ר³²⁰ העוסק במקרא, פי' במקרא בלבד, ואין מתעסק גם בתלמוד. מדה שאינה מדה היא³²¹, שהרי לא נתעסק גם בפתרון המצות. במשנה, מדה שנוטלין³²² עליה שכר, פי' המתעסק בפתרון המשנה שיש בה³²³ הרבה מן³²⁴ המצות שהן קבלה, והן תלויות במשניות החיצונות³²⁵, וכשהוא מתעסק במשנה צריך לעיין באותן הברייתות כולן ופתרוני החכמים, יש לו בזה שכר מצוה, אבל המתעסק בתלמוד ומורה ומבאר המצות כתקנן ומגיד³²⁶ הלכה למעשה, אין לך מדה גדולה מזו, כי בתלמוד פתרון התורה והמשנה והמצוה שהן בקבלה הלכה למשה מסיני³²⁷. [לג, ב] ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד, פי' הוי רץ למשנה שהיא מדה ונוטלין עליה שכר, והשוגג אינו נידון בה כמזיד, אבל המתעסק בתלמוד אפי' השגגות³²⁸ חשובות עליו כזדונות³²⁹, שהיה לו לדקדק על עצמו שלא יכשל אפי' בשגגה, לפי שמדקדקין עליו אפי'

שפירש פירוש אחר. בס' העתים סי' קצו פי' דבהמ"ד טפי עדיף מדקרי במקרא. 322 בש"מ: ונותנין. 323 בש"מ: עליה. 324 בש"מ: מעניינין. 325 כלומר ברייתות, כמו שכ' הר"ח להלן. 326 בש"מ: ומבאר. 327 כ"ז הובא בערוך ערך מד. ונראה דרש"י פירש פירוש אחר לזה עי' בד"ה ואינה מדה. עי' תורת חיים. 328 בש"מ ליתא: אפי' השגגות. 329 בש"מ: שגגות כזדונות. 330 תהלים נ ג. 331 איתא ביבמות קכא, ב ב"ק נ, א. 332 בש"מ: מזה. 333 וכ"ה בש"מ, ואולי צ"ל: פירשו. 334 ע"כ בש"מ. 335 ישעיה נח א. 336 עי' חכמה ומוסר ח"ב מאמר רכה. 337 וכך פירש רש"י.

בש"מ] ובאור זרוע סי' צט, וכתבו: ונראה דמתני' לא דייקא כר' יוסי אלא כר' מאיר כדפי' רש"י זצ"ל סתמא כר' מאיר. עי' ש"מ בשם הרמ"ך. אבל הר"ף והרא"ש פסקו כר"י. ברם הר"ח כ' לעיל: רב ששת דהוא בתרא וכו' א"כ קיימא לן דהלכה כבתראי. וכ' בגליון החש"ש: וכן הובא בש"מ ובשו"ת מהרי"ק בשורש קסט דרבינו פסק כר' יוסי. ושם מהרי"ק הביא דרב אחאי גאון [שאלות פ' קרח שאי' קלא] ר"י ורבינו משה בן מיימון ורבי' ישעיה מטראני ורבי' אשר ובנו בעל הטורים שפסקו כולם כר' יהודה. ועי' שו"ת ופסקי מהרי"ק החדשים סי' יב מה שהאריך בזה. 320 מכאן הובא בש"מ בשם הר"ח. 321 והביא בתוס' רבינו פרץ דברי המדרש

זה אצל רבו יניח אבידת אביו ויחזיר³⁴⁸ או לא. וחשב רב הונא בדעתו כי רב (הונא) [חסדא] על עצמו שאל, וכי הוא כעניין³⁴⁹ תלמיד שצריך לו רבו, וכעס, והשיבו חסדא חסדא³⁵⁰ לא צריכנא לך ולא לחידודך ולא לפילפולך, אנת צריך לקבל ממני עד מלאת לך לפני מ' שנה³⁵¹, שבמלאת מ' שנה עומד התלמיד על דעת רבו, כדכת'³⁵² ואולך אתכם ארבעים שנה³⁵³ במדבר וגו' [ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו']³⁵⁴. איקפדו להדדי ולא עול לגבי [הדדי]³⁵⁵, רב הונא יתיב ארבעין תעניתא, דחשדיה לרב חסדא. רב חסדא יתיב ארבעין תעניתא, משום דחלש דעתיה דרב הונא.

דרש ר' יהודה בר' אלעאי שמעו דבר יי החרדים על דברו³⁵⁶, אלו תלמידי חכמים וכו'.

הדרך עלך אילו מציאות

[אוצר החכמה]

הנכרי בחצר³³⁸ אמ' רב יוסף ביעתא בכותחא בעאי מרב חסדא בשני רב הונא, ולא פשט לי. פי' מפני שיש בכותח כמכא דחלבא, הוצרך לשאול אם הוא מותר שיאכל ביצת שחוטה בכותח אי לא, כלומ' ביצת שחוטה כבשר היא, וכיון שיש בכותח חלב, נמצא כאילו אוכל בשר בחלב ואסור אי לא³³⁹. ואע"ג דדבר ברור הוא, דתניא³⁴⁰ השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב, אפי' הכי זה שהוא דבר קל ולא רצה להורות בפני רב הונא רבו³⁴¹. בעא מיניה³⁴² רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מהו. כלומ' תלמיד חריף שרבו נהנה ממנו ומשאלות התלמיד ומחקריו מוסיף הרב חכמה³⁴³, כדאמר³⁴⁴ הרבה³⁴⁵ למדתי מרבותיי ומחבריי יותר מהם³⁴⁶ ומתלמידי יותר מכולם³⁴⁷, תלמיד כגון

346 וכ"ה בר"ח מכות שם והוא לשון הגמ', אבל בש"מ כנראה דנשמט בטעות. 347 וכ' בביאור הגר"א משלי יד ד בפסוק ורב תבואות בכח השור: וזה שאמר ורב תבואות הוא בא מכות אותו תלמיד שהוא כשור בעל הקרניים וחריף גדול בפלפול כי הוא מקשה והוא מפרק וממילא רווחא שמעתתא. 348 בש"מ: ויחזיר של רבו. 349 בש"מ: בעיניו. 350 בש"מ: והשיבו רב חסדא. 351 כלומר, מה שאמר בגמ' איקפדי אהדדי לא שייך למ' שנה, והוא שייך להמשך הגמ', ופי' הר"ח למה צריך ארבעים שנה, והוא כדי לעמוד על דעת רבו. 352 דברים כט ד. 353 ע"כ בש"מ. 354 איתא בגמ' ע"ז ה, ב. 355 וביאר בס' הערות דלא מסתבר שהקפידו זע"ז מ' שנה, שהרי שניהם התענו. והביא שם גם פיר' אחר. ועי' מהרש"א מה שפי'. 356 ישעיה סו ה.

338 סב, ב. 339 וכ"כ הר"ח שם: א"ל ביעתא בכותחא בעי מיניה דר"ח בשני דר"ה רביה, פי' השוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות, מותרות לאוכלן בכותח שיש בו ניסיוכי דחלבא דלאו כבשר הן או דלמא כבשר הן ואסיר, ולא פשיט לי, כלומר אסור להורות אפי' כמו זה הדבר שהוא ברור מפני רבו. וכ"כ הערוך ערך כתח, והובא בתוס' בעירובין שם ד"ה אפילו. 340 ז, א. 341 בתוס' יבמות פג, ב כתבו ע"פ הגמ' בעירובין דרב חסדא תלמיד חבר דרב הונא הוה. וכתב בפני יהושע ברכות כה, א דר"ח [במס' ברכות] סבר דרב חסדא לא הוי תלמיד גמור דרב הונא אלא תלמיד חבר כדאיתא ס"פ אלו מציאות יעו"ש. 342 מכאן הובא בש"מ בשם הר"ח. 343 אבל רש"י פי' ששמע שמועות שיש בידו מפי אחרים. 344 מכות י, א. 345 בש"מ: הרבה תורה למדתי.

פרק שלישי

גוונא לא אמ'. [לד, א] ופריק רבא
נעשה כאומ' לו בשעה שהפקיד אצלו⁶
לכשתיגנב ותרצה ותשלם לי, הרי פרתי
זו קנויה לך מעכשיו. אי הכי כי מאותה
שעה שהפקידה אצלו הקנה אותה לו,
יהיו אפילו גיזותיה וולדותיה לו.
ופרקין איכא דאמ' נעשה כאומ' לו
לכשתיגנב ותרצה ותשלם לי, תהיה
פרתי זו קנויה לך סמוך לגניבתה שעה

1234567 n"ח

מקשה על הלשון שאומר אימא לא מקני ליה
וכן באידך צריכותא, א"כ תלי טעמא בקנין,
וע"ז מק' והא אין אדם וכו' בשלמא אי אמינא
תקנ"ח היא וכו' יעו"ש. והביא לזה בהליכות
עולם [שער שני], ועיי"ש כיבין שמועה, וכמו
שכבר ציין בגליון הגמ' בהגהות מהר"ב
רנשבורג. אבל בחידושי הריטב"א כ' דלאו
אמתניתין פריך. והר"ח נראה דפירש כפירוש
רש"י שלא הביא לדברי הגמ' דצריכותא.
5 ע"פ הכת"י, בספר הנר ליכא: לחבירו.
6 וכלשון רש"י שכ': נעשה כאומר לו בשעה
שמסרה לו וכו'. וכיאר הרשב"א [בב"ק קב,
ב]: בגמ' שם נעשה כמי שהקנה וכו' דמדינא
קני משום דאנן סהדי דדעתו לאקנויי להו כלים
שלקח להן ואע"פ שלא הקנה להן בפרוש,
ומשום דאמדינן ליה דעתיה אמרו נעשה כמי
שהקנה, וכמהו בריש המפקיד נעשה כאומר לו
לכשתיגנב פרתי ותרצה ותשלמי פרתי קנויה
לך סמוך לגניבתה וכו'. וכ"כ בנתיבות המשפט
בביאורים סי' קצז סק"ד, ועי' במהרש"א ופני
יהושע מה שכ' לפרש דברי רש"י ומהר"ם שי"ף.

המפקיד¹ אצל חבירו בהמה או
כלים, נגנבו או אבדו², שילם ולא רצה
לישבע וכול', עד למי משלם, למי
שהפקדון אצלו. וכן הלכה³. ומקשינן⁴
והא אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא
בא לעולם, כלומר היאך יכול המפקיד
להקנות כפילו למי שהיה הפיקדון בידו,
והא אפילו ר' מאיר דסבר אדם מקנה
לחבירו⁵ דבר שלא בא לעולם, כי האי

1234567 n"ח

1 מכאן הובא בס' הנר בשם הר"ח. 2 כ'
התוס' ד"ה המפקיד שיש דלא גרסו שאבדו.
וכתבו הראשונים ליישב מש"כ במתני' שאבדו.
3 ואיפסק הלכה כן ברמב"ם פ"ח משאלה
ופקדון ה"א. וכתב בהגהות מיימוניות אות א:
ודלא כשמואל ור"א דאמר חלוק היה רבי יוסי
אף בראשונה דאמר אף בזה כיצד הלה סחורה
בפרתו של זה והלכה כר"י אף בראשונה, אלא
כר' יוחנן דאמר מודה ר"י בראשונה.
4 וכתב בס' הכריתות לרבינו שמשון מקינון
[ח"ה לשון למודים ש"ג סי' קסה]: מצינו
מתקיף שאינו מקשה לשום אדם רק לעצמו
שהיה תמיה בעצמו על דבר משנה וידע שהוא
אמת אלא מתמיה לדעת טעמה, בריש המפקיד
מתקיף לה ראמי בר חמא הא אין אדם מקנה
דבר שלא בא לעולם, פירש"י אמתניתין קא
מתמה והא אין אדם מקנה, והדין עמו כן דהא
לא דיבר אדם לפניו, דע"כ המשנה אמת דלית
מאן דפליג עליה, אע"ג שנראה ליישב מתקיף
לשון קושיא דלדידיה נחא, אבל היה מתקיף
על לשון התלמוד דעביד צריכות וכו', וכ"ז

דממי שהפקדון אצלו נגנבה. פירוש אחר ללישנא קמא דרבא קנה, דהא איתה בידיה. ללישנא בתרא דרבא לא קנה, דהא באגמא הות קימא וליתה ברשותיה דליקני לה ליה¹².

אמ' ר' יוחנן¹³ לא שילם ממש, אלא כיון שאמ' הריני משלם אע"פ שלא שילם עדיין קנה. תניא נמי הכי השוכר פרה מחבירו ונגנבה, ואמ' השוכר הריני משלם ואיני נשבע שנאנסה¹⁴, ונמצא הגנב, משלם תשלומי כפל לשוכר. אוקמוה לר' מאיר שאמ'¹⁵ שוכר כשומר חנם משלם¹⁶.

אמ' רב פפא שומר חנם שאמ' פשעתי בה, מיקני לה כפל, דאי בעי הוה פטר נפשיה בגניבה ואבידה¹⁷, וכיון שאמ' פשעתי ואני חייב לשלם¹⁸, כאילו שילם¹⁹ וקנה הכפל. וכן שומר

אחת⁷. מאי ביניהו, איכא ביניהו קשיא דר' זירא. פיר' ללישנא בתרא דרבא דאמ' סמוך לגניבתה קנויה לך, לית אורחא לאקשוייה אי הכי גיזותיה וולדותיה, דליכא סמוך לגניבתה לא גיזות ולא ולדות⁸. אי נמי דקימא באגם. פיר' ללישנא קמא דרבא לא קני כפל⁹, דהא ליתה ברשותיה ליקני ליה במשיכה ויזכה בכפילה, לפיכך¹⁰ אמ' הרי פרתי קנויה לך מעכשיו בעידנא דעילא ברשותיה, חוץ מגיזותיה וולדותיה. וללישנא בתרא דרבא אע"ג דהות באוגמא קני לה, דהא ברשותיה קימא מעידנא דאפקדה מרה לגביה, דהא מיחייב בשמירתה¹¹, ומיגו דאיחייב בשמירתה, כל היכא דאיתה ברשותיה קימא, הילכך זכי ליה בכפילה, דאמרינן סמוך לגניבתה אקנייה ליה מרה ונפקא מרשותיה¹², ואשתכחא

חור"מ סי' רצא ס"ה. ועי' אבן האזל הל' נוקי ממון פ"א ה"א אות ז. 12 עי' ח"י הרשב"א כתובות עט, א ד"ה וחכמים אומרים. 13 לפנינו בגמ': א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן. 14 ובפיר' רש"י: אם רוצה לשקר ולישבע שנאנסה. והעיר בקצוה"ח סי' רצה סק"א דרש"י פירש שטוען טענה המחייבת, משא"כ בב"ק נז, ב פירש רש"י שטוען טענה הפוטרת. והר"ח כאן ג"כ פירש טענה המחייבת. 15 בב"ק נז, ב. ושם: ר"מ או' כש"ח, ולא יבעית אימא ר"מ כש"ש. 16 ע"כ בס' הנר בשם הר"ח. 17 כ"ה בכל גמ' כת"י, בבה"ג [ב"מ] וראשונים רי"ף, רא"ש, או"ז [סי' קג], יחסי תנו"א [ערך חלקיה רב חלקיה בריה דרב אויא], ר"ן, בתוס' ד"ה שואל. אבל לעיל לג, ב תוד"ה נגנבו כ' רק: גניבה. בגמ' לפנינו ליתא: ובאבידה. 18 ועי' בקצוה"ח שם שמביא דברי הב"ח שכו' שצריך לומר הריני

7 מכאן בכת"י נתערבבו הדברים. וכבר עמד ע"ז בהגהת בעל חש"ש בגליון הנדפס בגמ'. וכ' להוסיף: נעשה כאומר לו חוץ מגיזותיה וולדותיה וכו' יעו"ש. ועי' בב"י סי' רצה ד"ה טען הנפקד, שהביא דעת הרי"ף שכ' המשנה סתם, ולא חילק בין קיימא באגם לקיימא ברשותיה, וכ': מ"מ יש לתמוה עליו, למה לא כ' חוץ מגיזותיה וולדותיה. ואפשר שלא הוצרך דמפשטה משמע הכי, דקתני נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' למי הוא משלם למי שהפקדון אצלו, ממשמע דדוקא כפל ד' וה' משלם לו ולא גיזות וולדות. 8 עי' במ"מ פ"ח משאלה ופקדון ה"א. 9 כ' בגליון בעל חש"ש: ר"ל אם לא היה אומר לו מעכשיו. 10 כ' בגליון בעל חש"ש: נראה דצ"ל לפיכך צריך שיאמר הרי פרתי קנויה לך מעכשיו, דאז קנה לה בעידנא דעילא ברשותיה. 11 עי' שו"ע

למיפטר נפשיהו, וקא מודו, בההוא הנאה צט מקנה להו כפילה²². הדא דשמעתיה דר' יוחנן סתמא היא²³. ורב זביד נמי לא פליג עליה אלא בשואל בלחוד, ובשואל הילכ' כרב זביד²⁴. דתניא בהדיא כוותיה²⁵. ודייקנן ללישנא קמא דרב פפא דאמ' שואל כיון שאין לו דרך להפטר מן התשלומין, אע"פ שאמ' הריני משלם לא קנה כפל, הוא הדין ואפי' שילם, דהא חיוביה קא פרע²⁶, ולא מהני מידי למשאל דליקני ליה כפילה. אי הכי קשיא ליה הא

שכר שהודה לו כי נגנבה¹⁹. אבל שואל אע"פ שאמ' הריני משלם לא קנה הכפל, דלית ליה למיפטר נפשיה אלא במתה מחמת מלאכה, והא ניגנבה וליתה גביה (דיימא) [דנימא] מחמת מלאכה מיתה צח²⁰. איכא דאמרי שואל כיון דאמ' הריני משלם קני כפל וכו'. אמ' ליה רב זביד הכי אמ' אביי שואל עד שישלם. מאי טעמ' הואיל וכל הנאה שלו היא, בדיבורא לא קני ליה כפל. והילכ' [תא]²¹ כרב פפא בשומר חנם ובשומר שכר, מיגו דאי בעו הוו יכלי

א"ר ר' חסדא

עד שישלם הואיל וכל הנאה שלו, בדיבור לא מקני ליה כפל, דהא תניא כוותיה פר"ח. 22 בגמ' להלן לה, א בההוא גברא דאפקיד כיפי גביה חברה איתא לטעמא דלא אטרחיה לב"ד. ולזה הטעם כ' הראשונים כאן. אבל הר"ח כ': בההוא הנאה. ואולי כונתו ההוא הנאה שלא אטרחיה לב"ד. 23 והלכה כסתמה [וכדאיתא בירושלמי מעשרות פ"א ה"ה הלכה כסתמה]. וכ"כ הרמב"ם פ"ח משאלה ופקדון ה"א. וכתב שם במ"מ: ומ"ש אמר הריני משלם כלומר אע"פ שלא שלם עדיין, והוא מימרא דר' יוחנן בגמ', ותניא כוותיה, וכ"כ בהלכות [הרי"ף]. 24 עי' ביחוס תנו"א שם. 25 כלשון הזה כתבו הרי"ף והרא"ש סי' א. 26 בתוס' רבינו פרץ הביא לדברי הר"ח: ור"ח פי' דהכא קאמר דאפי' שילם נמי לא מקנה ליה כפילה, כיון דמתה מחמת מלאכה לא שכיחא. והובא בש"מ בשם ר"פ. ובתוס' ד"ה ללישנא קמא פירש כן בשם ר"ח. בתוס' הרא"ש ביתר ביאור, ובחי' הריטב"א, וכנראה שבנוסח ב [שעדיין לא נמצאו פירושו בנוסח זה לדפים אלו] ביאר ביתר ביאור. ולפירוש רש"י כששילם מקני ליה כפילה ול"ש האי טעמא דלא שכיחא, יעוין מה שביאר בדבריו בחידושי רבי ראובן סי' כ. והנה בבה"ג הלכות ב"מ כתב: שואל אע"פ

משלם, והקצוה"ח חולק על דברי הב"ח, וכ': וכשאמר פשעתי אינו צריך לומר הריני משלם. מדברי הר"ח לכאורה נראה דסבר דצריך לומר הריני משלם, שכתב כיון שאמר פשעתי ואני חייב לשלם שהוא לשון הריני חייב לשלם, ואולי יש לפרש דמה שכתב ואני חייב לשלם, לאו בדוקא שאמר כן, אלא ר"ל בדבריו שאמר פשעתי כונתו לומר שהוא מתחייב לשלם. ראה לשון הרמב"ם פ"ח משאלה ופקדון ה"ב ש"ח שאמר פשעתי זכה בכפל, שהרי חייב עצמו לשלם וכו'. מלשון הרמב"ם משמע שאינו צריך לומר הריני משלם, רק אומר פשעתי וזו כונת הר"ח. אבל מפשטות לשונו נראה דאומר כן ואני חייב לשלם, והוא כדברי הב"ח. 19 בגמ': דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה. 20 מה שאמרינן בגמ' לא שכיח, פירשו הר"ח לא שכיח גביה. וצ"ת דגם בשומר שכר דאמרינן בגמ' דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה, ג"כ שם ליתא גביה דנימא וכו', ובאמת הר"ח לא הביא שבורה ומתה כמו שכ' בהערה הקודמת. וצ"ת. עי' במיוחס לריטב"א בשם תו' ד"ה מתה מחמת וכו'. 21 מכאן הובא בראב"ן מס' ב"מ בשם הר"ח: והילכתא כרב פפא בשומר חנם ובשומר שכר מיגו דאי בעו פטרי נפשיה וקא מודו, בההוא הנאה מקני להו כפילה, אבל בשואל הילכתא כרב זביד דאמר